

Vliegt de Huismus achteruit?

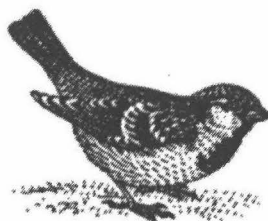
Op dinsdag 27 november 2001 gaf Cees Heij een lezing onder deze titel. Deze vond plaats in de Tijgerzaal van Artis in het kader van het honderdjarig bestaan van de KNNV-afdeling Amsterdam.

Na de inleiding, waarin hij verhaalde over de mussenbestrijding die eeuwen geleden plaatsvond, kwam Heij uiteindelijk uit op diverse factoren waardoor de Huismus inderdaad 'achteruit vliegt'.

Vroeger werd de mus als schadelijke soort gezien; hij at immers de gewassen op, met name granen. Er bestond een waar Musschengilde en men ontving een premie per gevangen mus. Ook werden er schietvergunningen afgegeven. Cees Heij vangt zelf ook Huismussen, maar dan om ze te ringen. Het kostte nogal wat moeite om een ringvergunning voor mussen te krijgen van het VogelTREKstation te Arnhem; mussen zijn immers geen trekvogel. In de loop van de jaren verzamelde hij van 881 geringde mussen valide gegevens, zowel in suburbaan gebied (de Rotterdamse wijk Adriaen) als in ruraal gebied (Strijensas in de Hoekse Waard).

Enkele getallen (dit zijn gemiddelden):

Beide populaties bestonden uit 75% volwassen en 25% jonge mussen; 58,5% zijn mannetjes en dus 41,5% vrouwtjes (dit is trouwens ook het geval bij andere vogels zoals bijv. de Merel, wellicht te verklaren uit het feit dat vrouwtjes minder voedsel zouden krijgen); 10 à 20% van de mussen heeft een andere vader dan de rest van hun broertjes en zusjes, waaruit blijkt dat de Huismus dus niet – zoals vaak verondersteld – monogaam is. 20% van de suburbaan levende mussen is ouder dan 4 jaar (worden maximaal 7 à 8 jaar oud), van de rurale mussen is dit slechts 4% (maximaal 6 jaar); suburbaan sterft 35% in het eerste levensjaar,

ruraal is dit zelfs 57%; de levensverwachting is suburbaan gemiddeld 21 maanden, tegenover 15 maanden in ruraal gebied (resp. 626 en 443 dagen).

Dit maakt het waarschijnlijk dat mussen die in de grote stad leven, ouder worden en een grotere overlevingskans hebben: hoe meer bebouwing (wegen en gebouwen), hoe meer mussen per hectare. Dit loopt synchron met het aantal mensen per hectare.

Het soort groen wat aanwezig is, ofwel de kwaliteit van het groen, is belangrijk: slordige tuinen, met onkruid tussen de stoeptegels. Daar begeven zich veel insecten, die immers het eerste voedsel vormen voor de jonge mus. Gebruik van bestrijdingsmiddelen is uiteraard uit den boze.

Kapotte dakpannen bieden goede nestgelegenheden. Qua keuze van een broedplek blijkt de Huismus overigens erg inventief: er zijn nesten bekend tussen neonletters aan gevels (lekker warm), in een hooiberg, in kieren van betonnen flatgebouwen, in een Pitrus die tegen een brug aangroeide en in Zuid-Europese oorden natuurlijk in Ooievaarsnesten. Ook kraken mussen nesten van Huiszwaluwen. Bijna overal kunnen ze terecht.

Is er echt geen andere mogelijkheid, dan grijpt de Huismus, die immers tot de familie van de wevers behoort, terug naar oude gewoontes en maakt zelf een nest, meestal in een boom. Na deel daarvan is dat dit in de winter geen slaapplek biedt, omdat het nest dan meestal in ver-

val raakt. Het komt voor dat mussen nestmateriaal van elkaar stelen; dit resulteert dan in een relatief kleiner aantal jongen dan wanneer deze kleptomane neigingen afwezig zijn.

Mussen zijn omnivoor, zodat je zou denken dat een gebrek aan voedsel niet snel een oorzaak kan zijn van de achteruitgang. Zo halen ze voedsel uit hondenpoep of dat van vee. Of pikken ze doodgereden insecten van autogrills, wat zichzelf eens waarnam bij de Maxis.

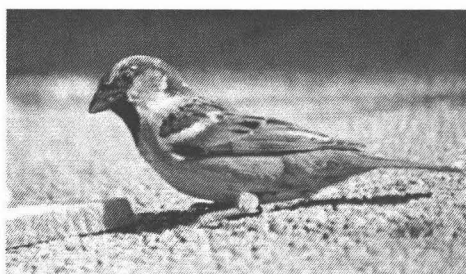
Liftende mussen

Vooralsuburbane mussen zijn erg plaatstrouw; door het gebruik van kleurringen ontdekte Heij dat ze vaak niet verder dan 100 meter van de vangplaats komen. Onder rurale mussen vindt meer verspreiding plaats.

Significant is de afname van de zwermgrootte, nu ziet men alleen nog grote zwermen op het platteland, maar de superzwermen van vroeger komen nauwelijks meer voor.

Zoals gezegd, zijn mussen geen trekvogels. Zij zijn echter wel in staat zich over een groot gebied te verspreiden, bijvoorbeeld via graanscheppen. Tijdens de bouw van de Transsiberische spoorlijn 'lifften' er nogal wat Huismussen met de arbeiders mee, die hen al dan niet bewust van voedsel voorzagen.

Verkeersslachtoffers vallen er voornamelijk in de maanden mei en juni, tijdens de broedtijd dus. Opvallend is dat dit met name mannetjes (onder invloed van hormonen) en jonge vogels (nog 'een beetje dom', zou Máxima zeggen) zijn.

Mannetje Huismus

Blijkbaar presteren de vrouwtjes het veel vaker veilig over te steken.

Beruchte vijand is de Sperwer – in het Engels dan ook Sparrow Hawk genoemd, 'Mushavik'. In het tweede deel van de lezing kwam Jan van Diermen aan het woord, een Sperweronderzoeker die juist weer Huismussen vangt voor zijn onderzoek.

Na 1975 werden minder bestrijdingsmiddelen gebruikt, waardoor het aantal roofvogels toenam. Uit gegevens van Ruud Vlek, die broedgevallen van Amsterdamse Sperwers op video vastlegde, blijkt dat een Sperwerbroedsel gevoed kan worden met wel meer dan 400 mussen! Overige predatoren zijn Bos- en Ransuil en de Kauw, die zelfs nesten onder dakpannen uittrekt om bij de eieren te komen.

De kat wordt als grootste vijand genoemd, iets dat Heij in het tv-programma *Alle dieren tellen mee* niet in dank werd afgenomen!

Cees Heij komt tot de conclusie dat er niet één, of twee, maar een scala aan oorzaken is die de vermindering van het aantal mussen kunnen verklaren:

- minder broedgelegenheid door biotoopvernietiging;
- gewaskeuze: maïs i.p.v. graanteelt;
- minder voedsel, o.a. door minder insecten;
- mindere kwaliteit groen (zoals Ligusters);
- gazonbemesting;
- verkeer;
- ziekten;
- en mogelijk inteelt.

Uiteraard zijn we benieuwd wat het resultaat zal zijn van het landelijke mussenproject van de KNNV. In het bijzonder de gegevens van Amsterdam; er zijn immers extra formulieren bij de Mussenkaarten verspreid, waarop aanvullende mededelingen kunnen worden gedaan. Bij deze dan ook het verzoek ze na afloop van het jaar in te leveren. En mocht men willen bijstaan bij het uitwerken van de kaarten, dan zal Thea Dammen (tel. 020-6731635) u dankbaar zijn voor uw hulp!